

Handledarutbildning inom Vård- och omsorgscollege

Lärohandledning

Allmän information om Vård- och omsorgscollege handledarutbildning

Handledarutbildningen ges i tre steg:

- Steg 1¹ ger deltagarna möjlighet att arbeta som handledare för elever på reguljär utbildning (APL), praktikanter samt nyanställda
- Steg 2² ger deltagarna möjlighet att arbeta som valideringshandledare, lärlingshandledare och handledare för Yrkeshögskolestuderande (YH)
- Steg 3 ger deltagarna möjlighet att arbeta som handledare för handledare (steg 1 och steg 2)

Steg 1-2 genomförs till största delen av vård- och omsorgslärare som utbildare. Steg 3 genomförs till största delen av utbildare från arbetslivet med akademisk utbildning inom relevant yrkesområde.

Utbildningen innehåller obligatoriska moment, enligt Vård- och omsorgscollege nationella riktlinjer. Handledarutbildningen steg 1-3 ska genomsyras av kunskap om och redskap för att kunna hantera de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning och ålder).

Tillsammans motsvarar steg 1 och steg 2 "Vårdpedagogik och handledning" 100 poäng, som kan ingå som programfördjupning på Vård- och omsorgsprogrammet. Detta förutsätter en gemensam samhandling mellan utbildning och arbetsliv. Steg 1 och steg 2 kan läsas sammanhängande eller var för sig³. Förkunskaper inför steg 1 respektive steg 2 är Skolverkets webbutbildningar för handledare.

Innehållet i utbildningen steg 3, är valt utifrån omvärldsanalys och riktade frågor till anställda inom Vård- och omsorgscollege samt de som har uppdrag motsvarande steg 3-handledare. Kurslitteraturen är vald utifrån adekvat innehåll, relevans för utbildningen, verksamheterna samt utgiven i närtid och personal som idag har uppdrag. Genomgången steg 3-utbildning leder till nationellt intyg.

Syfte och mål

Att stärka en likvärdig handledarutbildning för regionala och lokala Vård- och omsorgscollege samt stärka samverkan och samhandling mellan arbetslivet, utbildning och fackliga organisationer.

Utbildningsmaterialet är tänkt att fungera som ett stöd och en modell för utbildningarna, detta för att skapa en likvärdig utbildning. Mervärdet i handledarutbildningen blir en starkare koppling mellan arbetsliv och utbildning.

Intyg och betyg

Regional styrgrupp i aktuellt Vård- och omsorgscollege kan ta ett inriktningsbeslut om kursen "Vårdpedagogik och handledning" ska ges som en gymnasiekurs på 100 poäng alternativt ges som steg 1 och steg 2 med intyg för yrkesverksamma handledare.

1 - 2 Steg 1 och steg 2 kan läsas sammanhängande eller var för sig

3 Genomgången kurs, Steg 1 och steg 2, kan leda till intyg alternativt delbetyg-betyg i kursen "Vårdpedagogik och handledning".

Kapitel 1

Lärarhandledning steg 1

Syfte och mål

Att möjliggöra för deltagarna att få kunskaper så de kan fungera som handledare för elever på reguljär gymnasie- och vuxenutbildning (APL), praktikanter samt nyanställda.

Urvalsgrunder deltagare

Engagerade medarbetare med formell utbildning och erfarenhet inom relevant yrkesområde, rekommenderad av den egna organisationen.

Förkunskaper deltagare

Bör ha genomgått Skolverkets webbaserade handledarutbildning, modul 1-4, inför påbörjande av steg 1 aplhandledare.skolverket.se

Kursen/utbildningen ger deltagarna förutsättningar att utveckla följande

- Kunskap om Vård – och omsorgscollege
- Kunskap om yrkesintroduktionsanställningar
- Kunskaper om vad som påverkar relationer mellan patienter, brukare och personal
- Kunskaper om handledning och dess kunskapsutvecklande process inom vård och omsorg
- Kunskap om relevanta begrepp och teorier¹
- Förmåga att planera och genomföra uppgifter inom området²
- Förmåga att kommunicera med andra utifrån deras förutsättningar samt att uppfatta och tolka vilka behov patienter och brukare, närstående och personal har
- Förmåga att utvärdera och dokumentera sitt arbete och resultat³

Undervisningen i kursen/utbildningen ska behandla följande centrala innehåll

- Hur samtalsituationer påverkas av patienter, brukare, vård och omsorgspersonal och omgivningen
- Kunskap och kompetens inom vård och omsorg⁴
- Handledningsprocessens olika delar; inventering, planering, genomförande och utvärdering⁵
- Rollen som pedagog och handledare⁶
- Innebörden av olika begrepp och teorier inom området pedagogik, kommunikation, handledning och samtalsmetodik. Olika former av handledning⁷
- Pedagogiska metoder vid handledning⁸
- Handledningsuppgifter t.ex. hjälp vid motivationsarbete⁹

1 - 9 Påbörjas i steg 1 och avslutas i steg 2

- Lärande och bedömningssamtal¹⁰
- Kommunikationens betydelse för mötet för mötet mellan patienter brukare och personal

Kurslitteratur

- Blohm Agneta och Sparre Hannu, *Vårdpedagogik och handledning*, Sanoma utbildning, 2012
- Johansson Rune och Skärgren Lars, *Vårdpedagogik och handledning*, Liber 2014
- Diskrimineringslagen: www.notisum.se
- Nationell struktur för handledarutbildning VO-College: www.vo-college.se
- Om Vård- och omsorgsprogrammet: www.skolverket.se
- Om Barn och fritidsprogrammet: www.skolverket.se
- Skolverkets skrift om Arbetsplatsförlagt lärande "Lathund för APL": www.skolverket.se
- Vård- och omsorgscollege: www.vo-college.se

Litteraturtips

- Barth Tom och Näsholm Christina, *Motiverande samtal*: Studentlitteratur, 2006
- Bie, Kristin, *Reflektionshandboken för pedagoger*: Gleerups, 2014
- Rosenberg Marshall B, *Nonviolent communication*: Friare Liv, 2014
- Handledarstöd YA, 2015: ya-delegationen.se/handledarstod/

Upplägg och genomförande

Tidsåtgång 2-3 dagar. Undervisningen sker till exempel genom föreläsningar, gruppövningar, rollspel, individuella inlämningsuppgifter och studiebesök. För att säkerställa kopplingen mellan utbildning och arbetsliv är det nödvändigt att arbetsgivare deltar i olika moment i undervisningen.

Intyg och betyg

Handledarutbildning steg 1 och steg 2 kan leda till intyg efter genomgången kurs alternativt delbetyg/betyg på examinerade moment ur det centrala innehållet. Intyg alternativt betyg förutsätter att deltagaren aktivt genomfört samtliga utbildningstillfällen och uppgifter.

Betyg i kursen "Vårdpedagogik och handledning" ska sättas när kursen är avslutad. Den eller de lärare som ansvarar för undervisningen vid betygssättningstillfället ska besluta om betyget. Rektor för aktuell utbildningsanordnare ansvarar.

Deltagarens kunskaper ska prövas mot hela betygsskalan vid varje betygssättning. Det betyder att högsta betyg ska vara möjligt att få redan i delbetyget.

Intyg undertecknas av lokal ordförande alternativt regional samordnare inom Vård- och omsorgscollege.

¹⁰ Påbörjas i steg 1 och avslutas i steg 2

Påbörjade och avslutade moment i steg 1:

- Kunskaper om vad som påverkar relationen mellan patienter, brukare och personal
- Förmåga att kommunicera med andra utifrån deras förutsättningar samt att uppfatta och tolka vilka behov patienter, brukare, närstående och personal har

Påbörjade moment i steg 1 som avslutas i steg 2:

- Kunskap om relevanta begrepp och teorier
- Kunskaper om handledning och dess kunskapsutvecklande process inom vård och omsorg
- Förmåga att planera och genomföra uppgifter inom området
- Förmåga att utvärdera och dokumentera sitt arbete och resultat

Påbörjade och avslutade moment i steg 2:

- Kunskap om kvalitetsarbetets betydelse inom vård och omsorg

Kunskapskrav Vårdpedagogik och handledning

(www.skolverket.se)

Betyget E

Eleven diskuterar översiktligt hur en samtalsituation påverkas av patienten och brukaren, vårdpersonalen och omgivningen. Dessutom beskriver eleven översiktligt den pedagogiska funktion som personal har och hur den kan utvecklas. Eleven beskriver också översiktligt handledningsprocessens olika delar, rollen som pedagog och handledare samt det handledande samtalets betydelse i vård- och omsorgssituationer. I beskrivningarna använder eleven med viss säkerhet begrepp som är relevanta i sammanhanget samt redogör översiktligt för de bakomliggande pedagogiska teorierna. Dessutom ger eleven några exempel på pedagogiska metoder.

Eleven planerar och genomför, i samråd med handledare, handledningsuppgifter utifrån syfte och mål. I arbetet interagerar och kommunicerar eleven med viss säkerhet med andra utifrån individens förutsättningar och behov samt utifrån uppgiftens syfte och mål. Dessutom skapar eleven i samråd med handledare möjligheter för människor att delta i olika situationer. När uppgiften är genomförd utvärderar eleven sitt arbete och resultat med enkla omdömen utifrån syfte och uppsatta mål. Dessutom gör eleven en enkel dokumentation av sitt arbete.

Eleven redogör översiktligt för kvalitetsarbetets betydelse för personal, patienter och brukare.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven diskuterar utförligt hur en samtalsituation påverkas av patienten och brukaren, vårdpersonalen och omgivningen. Dessutom beskriver eleven utförligt den pedagogiska funktion som personal har och hur den kan utvecklas. Eleven beskriver också utförligt handledningsprocessens olika delar, rollen som pedagog och handledare samt det handledande samtalets betydelse i vård- och omsorgssituationer. I beskrivningarna använder eleven med viss säkerhet begrepp som är relevanta i sammanhanget samt redogör utförligt för de bakomliggande pedagogiska teorierna. Dessutom ger eleven några exempel på pedagogiska metoder.

Eleven planerar och genomför, efter samråd med handledare, handledningsuppgifter utifrån syfte och mål. I arbetet interagerar och kommunicerar eleven med viss säkerhet med andra utifrån individens förutsättningar och behov samt utifrån uppgiftens syfte och mål. Dessutom skapar eleven efter samråd med handledare möjligheter för människor att delta i olika situationer. När uppgiften är genomförd utvärderar eleven sitt arbete och

resultat med nyanserade omdömen utifrån syfte och uppsatta mål. Dessutom gör eleven en noggrann dokumentation av sitt arbete.

Eleven redogör utförligt för kvalitetsarbetets betydelse för personal, patienter och brukare. När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven diskuterar utförligt och nyanserat hur en samtalsituation påverkas av patienten och brukaren, vårdpersonalen och omgivningen. Dessutom beskriver eleven utförligt och nyanserat den pedagogiska funktion som personal har och hur den kan utvecklas. Eleven beskriver också utförligt och nyanserat handledningsprocessens olika delar, rollen som pedagog och handledare samt det handledande samtalets betydelse i vård- och omsorgssituationer. I beskrivningarna använder eleven med säkerhet begrepp som är relevanta i sammanhanget samt redogör utförligt och nyanserat för de bakomliggande pedagogiska teorierna. Dessutom ger eleven flera exempel på pedagogiska metoder.

Eleven planerar och genomför, efter samråd med handledare, handledningsuppgifter utifrån syfte och mål samt anpassar vid behov uppgifterna till ändrade förutsättningar. I arbetet interagerar och kommunicerar eleven med säkerhet med andra utifrån individens förutsättningar och behov samt utifrån uppgiftens syfte och mål. Dessutom skapar eleven efter samråd med handledare möjligheter för människor att delta i olika situationer. När uppgiften är genomförd utvärderar eleven sitt arbete och resultat med nyanserade omdömen utifrån syfte och uppsatta mål samt ger förslag på hur arbetet kan förbättras. Dessutom gör eleven en noggrann och utförlig dokumentation av sitt arbete.

Eleven redogör utförligt och nyanserat för kvalitetsarbetets betydelse för personal, patienter och brukare.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med säkerhet den egna förmågan och situationens krav.

Utvärdering

Genomförs regionalt/lokalt efter avslutad kurs

Kapitel 1.1 Innehåll och genomförande

Om Vård- och omsorgscollege

Utgå från informationsmaterial Nationellt: www.vo-college.se

”Om Vård- och omsorgscollege”, riktlinjer och styrdokument (bildspel, folder, organisation).

Förslag: Bjud in regional/lokal processledare eller medlem från regional/lokal styrgrupp som informerar om arbetet i den egna regionen.

Diskussionsfrågor:

- ★ Hur ser arbetsmarknaden inom vård och omsorg ut regionalt/lokalt?
- ★ Vilka utvecklingsmöjligheter ser ni i ert regionala/lokala VO-College?

Nyckelord: samverkan, samhandling, partsgemensamt, kvalitetskriterier, diplom, riktlinjer, styrdokument, handledarutbildning, validering, certifiering

Rollen som handledare och pedagog

Utgå från kurslitteraturen om rollen som handledare och pedagog samt deltagarnas egna erfarenheter.

Diskussionsfrågor:

- ★ Deltagarna diskuterar- Vem är jag? Privat, professionellt, egna värderingar, egen livssituation i förhållande till de jag möter i mitt arbete.
- ★ Vilka möjligheter/svårigheter ser deltagarna i sin roll som handledare? Utgå från diskrimineringsgrunderna.
- ★ Hur blir hela arbetsplatsen involverad i handledningsuppdraget?

Nyckelord: empati, självinsikt, självrespekt, tillit, privat, personlig, professionell, självreflektion, identitet, yrkesidentitet

Kommunikation, reflektion och konflikthantering

Utgå från kurslitteraturens begrepp och teorier om kommunikation, konflikthantering och möten

Förslag: Träna på olika samtalsformer/tekniker som nämns i litteraturen.

Utgå från deltagarnas egna erfarenheter och samtal de deltagit i med elever/studerande, kollegor, patienter/brukare och anhöriga.

Diskussionsfrågor:

- ★ Hur kan deltagarna genom samtal inspirera, utmana och motivera, elever/brukare/med flera, till förändring och insikt?
- ★ Hur kan deltagarna använda reflekterande förhållningssätt i handledningssituationer och konflikthanteringssituationer?
- ★ Utifrån Skolverkets webutbildning (treparsamtal- modul 3), APL-handledare: Vilka lärdomar och insikter får deltagarna? Vilken roll har deltagarna som handledare? Vilka möjligheter och svårigheter upplever/ser de? Hur kan deltagarnas kollegor/chefer bli/vara delaktiga?
- ★ Hur gör deltagarna när de kört fast och samtalet blivit blockerat? Diskutera utifrån litteraturen och egna erfarenheter.

Nyckelord: envägs-, tvåvägskommunikation, giraffspråk (nonviolent communication), motiverande samtal, feedback, reflekterande förhållningssätt (Gibb's), lyssna reflektivt, lösningsfokuserat förhållningssätt, det svåra samtalet, jag- och du- budskap, frigörande samtal, blockerande samtal, trepartssamtal, kulturmöten, självkänedom, konfliktstil, konfliktmönster

Handledning, handledningsprocess och kunskapsutveckling

Utgå från kurslitteraturen om handledning och kunskap/kompetens

Nyckelord: Handledningsprocess, lärande, kunskap, kompetens, pedagogik, former av handledning, empati, yrkesinriktad handledning, yrkessocialisation, lärling, validand, YH-student, språkets betydelse för lärande

Diskussionsfrågor:

- ★ Vilka möjligheter/svårigheter ser deltagarna i olika handledningssituationer?
- ★ Människor lär sig på olika sätt -Hur kan deltagarna identifiera och använda kunskapen om olika lärostilar i handledningssituationer och handledningsformer? Utgå från situationer med exempelvis elever/brukare/patienter/anhöriga.
- ★ Hur arbetar deltagarna på sina arbetsplatser idag utifrån handledningsprocessen?
- ★ På vilket sätt förmedlar deltagarna tyst kunskap till elever/studerande/kollegor?
- ★ Handledning är hela arbetsplatsens ansvar, hur blir eleven/nya medarbetare en i gänget (yrkessocialisation) och ges möjlighet att utveckla sin yrkesidentitet?

Gymnasieutbildningar och yrkesintroduktionsanställningar (YA)

Utgå från Skolverkets examensmål och programstruktur: Barn- och fritidsprogrammet och Vård- och omsorgsprogrammet

Utgå från Skolverkets examensmål och programstruktur: Hälsa, vård och omsorg (gymnasiesärskola) Examensmål Hälsa, vård och omsorg: Från www.skolverket.se

Programstruktur Hälsa, vård och omsorg som pdf. Utgå från Skolverkets vuxenutbildningsförordning: VUX12

Utgå från Skolverkets vuxenutbildningsförordning, särskilda utbildning för vuxna: VUX12

Förslag: Bjud in YA-anställda och/eller deras handledare alternativt enhetschef som har YA-anställda. Bjud in elever/studerande från programmen att berätta om sin utbildning och erfarenheter kring APL och handledningssituationer.

Diskussionsfrågor:

- ★ Vad innebär det för deltagarna och deras arbetsplats att ta emot YA-anställda? Nyanställda? Studerande? Ungdomselever/vuxenelever? Andra former av praktikanter? PRAO? Vilket mervärde tillför det arbetsplats/organisation?
- ★ Hur kan deltagarna säkerställa att upprättade introduktions- och utbildningsplaner följs?

Bedömning och utvärdering

Utgå från kurslitteraturen om bedömning och utvärdering samt Skolverkets webutbildning APL-handledare, modul fyra: Följa upp och återkoppla.

Nyckelord: halvtidsbedömning, slutbedömning, utvärdering, examensmål, kursmål, yrkesintroduktionsanställning, utbildningsplan, introduktionsrutiner, checklista, bedömningsunderlag.

Diskussionsfrågor:

- ★ Utgå från Skolverkets webutbildning APL-handledare: Vilka erfarenheter har deltagarna av bedömningssamtal? Hur vill deltagarna som handledare genomföra sina bedömningssamtal?
- ★ Använd deltagarnas aktuella regionala/lokala bedömningsformulär i samband med APL för gruppdiskussion om elevers måluppfyllelse under APL. Identifiera hur och på vilket sätt elever kan nå kursmålen i deltagarnas verksamheter.
- ★ Använd aktuella introduktionsplaner för praktikanter och nyanställda. Identifiera hur och på vilket sätt de används på deltagarnas arbetsplatser.